

ПРЕДГОВОР

Редови ове књиге су намијењени студентима и постдипломцима правног и економског факултета, који крећу напорним и узбудљивим путем истраживача – у бескрај свијета науке. За њих ће она бити *упутство како и шта радити* – да се стигне *до жељеног циља*, без обзира да ли је то скромни семинарски рад или завршни специјалистички, односно магистарски рад, или чак значајан научни допринос у виду докторске тезе

Живот велике већине људи одређују послови које свакодневно обављају – њихово занимање. Оно пак човјеку пружа, али и од њега и захтијева. Шта чека онога који се посвети науци?

Луиђи Пирандело (Luigi Pirandello) у свом трагичном хумору изриче суд: "Или се живи, или ради". То је литерарно претјеривање, јер научник, као и остали, има право на доживљавање *корисног и пријатног*. Ипак овдје, као ни у једном другом занимању, видно претеже *користан рад* кроз мото: у раду и стваралаштву лежи смисао живота

Занос стваралаштва инспирише научника, пуни његов радни мотор енергијом – потискујући у страну многе друге мотиве, па чак и инстинкте. Први филозоф међу мислиоцима – Талес из Милета – истиче да се и филозоф може обогатити, тј. да поседује способност стицања, али да то није и не може бити његов циљ. Архимед заузет истраживањем "својих кругова" не примјећује војника који урла и који ће га за неколико тренутака и убити. Умјесто инстинкта самоодржавања (који је очито искључен), упозорење војнику: "Noli tangere circulos meos".

Киничка школа у античкој Грчкој одбацује спољашња добра, богатство и раскош. Њихов најистакнутији представник Диоген живи у бурету, проповједајући живот без жеља (које човјека чине робом других). Једна од најљепших историјских слика је: сусрет Александра Великог и Диогена. Сав Александар је једна тежња оличена у моћи и слави. Он који готово све може, нуди да Диогену испуни неку жељу и доживљава да је то она: "Склони ми се са сунца".

За науку као цјелину, за научника као појединца, од животне је важности: однос државе и моћника према њима. Кроз историју државна машинерија је знала и форсирати науку, али се и маћехински односити према њој. Научнику су понекад главари били – мецене, понекад – целати. Макијевели из случаја Савонароле изводи закључак да "мач побјеђује, а не праведна ствар". О томе рјечито говори и суђење Сократу – оптуженом да "хули на богове и квари атинску младеж". Отуда и парадоксално питање: да ли за науку треба мријети или живјети? Ђордано Бруно је за њу умро, Галилеј опет – који се јавно одриче свог учења – наслоњен на рамена најближих пријатеља шапатам збори: "Errur si muove!" Компромис са сопственом савјешћу и капитулација

пред инквизицијом му омогућују да даље живи и ради. Претеча Француске револуције, човјек који је дао печат читавој једној епохи – Волтер је схватао значај бјекства и зато имао увијек спреман чамац – да га пребаци преко језера у Швајцарску. Рекло би се ипак да су на оштрици мача били превасходно они из друштвених наука. То увијек није тако. Сјетимо се научника биолога и афере Лисенко у Совјетском Савезу, или оне која је погодила научнике – љекаре.

Шта онда мислити о два екстремна схватања о улози науке и мјесту научника? Прво стиже са Запада и проглашава науку неутралном. Друго је било владајуће у Совјетском Савезу (и његовом лагеру) и оповргава овај став.

Неутралност друштвених наука тешко је прихватити. Али и пракса другог става показала се погубном. Из ње се рађа **догматизам**, почев од оног црквеног ("филозофија је служавка теологије"), до стаљинистичког у којем наука служи режиму и његовој глорификацији. Ту најбоље главе његују цитатологију и брижљиво се старају да у својим истраживањима не изиђу из уског оквира који је дозвољен и да у тражењу научне истине не открију нешто неповољно за владајући слој – који се идентификује с партијом, а ова с интересима радничке класе и шире: свих радних људи и грађана.

Научник, чак и ако је велики стваралац, не може изићи из сопствене коже. Он припада одређеној средини, уже, својој класи. То стоји. Но исто тако стоји да такве главе надвисују своју околину. Они даље виде од осталих и снагом свог интелекта продиру и освајају за науку нове коте знања. Пјесник каже да "онај ко и мало на брду стоји, више види но онај под брдом". Бројни револуционари – научници поникли су у владајућој класи, да би се касније окренули против ње. На челу Француске револуције био је и један гроф – Мирабо. Енгелс је био индустријалац итд. Све ово говори да треба повући демаркациону линију између **политике и науке**.

Какво би то, данас било задовољство да се могао снимити разговор Милоша Обреновића и Вука. Милош, неписмен ужички сељак, но политички готово генијалан, није као већина скоројевића много марио за науку и учене људе. У његовој глави живјели су проблеми власти и новца: старање да се одржи власт и да кеса буде пуна. И сад Вук, отац српске писмености, наговара неписменог Милоша да удари темеље једне просвјетне политике... Често је историја, у оним критичним моментима кад ново смењује старо, судар Милоша и Вука.

Маркс који је због слободоумља избјегао у Француску, затим се вратио у Њемачку, те опет као избјеглица стиже у Лондон гдје је умро – осјетио је горак укус трагање за истином. Отуда и посљедња Марксова реченица у предговору "Капитала" добија облик поруке храбрим – који крче пут новом:

SEGUI IL TUO CORSO, E LASCIA DIR LE GENTI^{x)}.

x)Ти иди својим путем, а свијет нек прича шта хоће.